

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KLİNİK EĞİTİMDE VERİLEN GERİBİLDİRİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Neslihan PARTLAK GÜNÜŞEN*

Besti ÜSTÜN**

Alınış Tarihi: 13. 10. 2011

Kabul Tarihi: 10. 07. 2012

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, hemşirelik fakültesi öğrencilerinin klinik eğitim sürecinde, geribildirime yönelik görüşlerini belirlemektir.

Yöntem: Odak grup görüşme yöntemiyle veri toplanarak yapılan tanımlayıcı niteliksel tasarımda bir çalışmadır. Toplam 32 hemşirelik öğrencisiyle dört odak görüşme yapılmıştır. Veriler tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

Bulgular: Üç ana tema belirlenmiştir. Bu temalar geribildirim alma sürecinde yaşanan problemler, öğrencilerin geribildirim vermesini etkileyen durumlar ve öğrencilerin olumsuz geribildirim almayı istememeleridir. Öğrencilerin hedeflerin açık olmaması ve farklı eğiticilerin beklentilerinin standart olmaması nedeniyle olumsuz geribildirim almakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır.

Sonuç: Eğiticilerin klinik eğitimden beklentilerinin standart olması ve geribildirim becerilerini geliştirmeye yönelik planlamalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geribildirim; klinik eğitim; hemşirelik öğrencileri.

ABSTRACT

The perspectives of nursing students about feedback in clinical education

Aim: The aim of the study was determined to perspectives of nursing students about feedback in clinical education.

Methods: A descriptive qualitative research design was used. 32 students who have accepted to participate in the research comprised the sample. Interviews were semi-structured with open-ended. Data were analyzed by means of qualitative content analysis.

Results: Three main themes emerged. These are; difficulties in the process of receiving feedback, conditions affecting the students' feedback giving and students' inability to accept feedback. Students had difficulty in accepting negative feedback due to the fact that the educators had different expectations.

Conclusion: Planning which is oriented to decrease the differences between the educators' expectations in the clinic and to develop their feedback giving skills is recommended.

Keywords: Feedback; clinical teaching; nursing students.

GİRİŞ

Klinik eğitim hemşirelik eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır (Lee, Cholowski ve Williams 2002). Klinik eğitimde istenilen hedeflere ulaşılmasında da geribildirim önemi büyüktür. Van De Ridder, Stokking, McGaghie ve Cate (2008) klinik geribildirimini “öğrencinin gözlenen performansı ile standart arasında karşılaştırma yapılarak öğrenciyi geliştirme amacıyla verilen özel bilgi” olarak tanımlamaktadırlar. Geribildirim olmadığında iyi bir performansı güçlendirmek, zayıf olanı düzeltmek ve geliştirmek mümkün değildir (Ende 1983). Bienstock, Katz, Cox, Hueppchen, Erikson ve Puscheck (2007) geribildirim öğrencinin davranışını iyileştirmek ve

geliştirmek için şekillendirici (formative) olarak veya performans hakkında karar vermek amacıyla özetleyici (summative) olarak verilebileceğini belirtmişlerdir.

Literatüre göre son 20 yıldır hemşirelik eğitiminin öğrenme sürecinde değişiklikler olmuştur. Öğrenme öğrencinin sorumluluğuna verilmiş ve öğrencinin merkeze alındığı yaklaşımlar benimsenmiştir. Öğrenci merkezli yaklaşımın öne çıkan olumlu yönlerinden biri öğrenciye sürekli geribildirim vererek kendini geliştirmek için fırsat sunmasıdır. Geribildirim öğrencinin etkili öğrenmesi için vazgeçilmez bir unsurdur (Ende 1983; Lea, Stephenson and Troy 2003).

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (Yrd. Doç. Dr.) n.gunusen@yahoo.com

** Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (Prof. Dr.)

Perera, Lee, Win, Perera ve Wijesuriya (2008) öğrenme ve öğretme kavramlarındaki değişime rağmen geribildirim konusunda değişimin daha yavaş meydana geldiğini belirtmekte, öğrencilerin performansları üzerine eğiticilerle etkileşim kurabilmek için nadiren fırsat bulabildiklerini vurgulamaktadırlar. Henderson, Alexander, Haywood, Stapleton, Cooke, Patterson ve arkadaşları (2010) eğiticinin klinik uygulamadaki rehberlik rolünü vurgulamakta ve eğiticinin öğrenciye yeterli geribildirim vermekten sorumlu olduğunu belirtmektedir. Rehber olmanın anahtar özelliğinin ise öğrenciye düzenli ve bireyselleştirilmiş geribildirimler verilmesi olduğunu vurgulamaktadır.

Branch ve Paranjape (2002) geribildirim sürecinde ilk basamak öğrencinin yetersizliğinin ne olduğunu açık olarak anlaması, fark etmesi ve kabul etmesinin önemi üzerinde durmakta, daha sonra bu yetersizliği nasıl düzeltereğine yönelik spesifik öneriler verilmesini önermektedir. Perera, Lee, Win, Perera ve Wijesuriya (2008) geribildirim hem öğrenci hem de eğitici için önemli bir unsur olduğunu belirtmekte, öğrenciler açık bir biçimde tanımlanmış, yapılan işe odaklı, basit ve zamanında geribildirim almanın işe yarar olduğunu düşündüklerini iletmektedirler. Literatüre göre eğiticiler verdikleri geribildirimlerin öğrenciler için geliştirici olduğunu inanmaktadırlar. Bununla birlikte öğrenciler geribildirimleri eğiticilerin değerlendirdiği kadar geliştirici görmemektedirler. Öğrenciler yeterince geribildirim almadıklarını (Bienstock, Katz, Cox, Hueppchen, Erikson and Puscheck 2007), performanslarını geliştirmeye yönelik spesifik öneriler verilmediğini düşünmekte (Perera, Lee, Win, Perera and Wijesuriya 2008), ayrıca öğrenciler eğiticilerin çok meşgul olduğunu ve geribildirim için kendilerine ayrılan zamanın sınırlı olduğunu belirtmektedirler (Daelmans, Overmeer, Van Der Hem-Stokroos, Scherpbier, Stehouwer and Van Der Vleuten 2006). Higgins, Hartley ve Skelton (2002) öğrencilerin kişisel, çok genel, yeterli bilgi içermeyen geribildirimleri olumsuz olarak değerlendirdiklerini belirtmektedirler. Boehler, Rogers, Schwind, Mayforth, Quin, Williams ve arkadaşları (2006) detaylı olarak performansları hakkında geribildirim alan öğrencilerin almayanlara göre anlamlı düzeyde performans ve doyumlarının geliştiği belirlemiştir. Sistematik bir inceleme sonucunda düzenli verilen geribildirim klinik performansı anlamlı

derecede geliştirdiği ortaya konmuştur (Veloski, Boex, Grasberger, Evans and Wolfson 2006).

Türkiye’de hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamalarda yaşadıkları güçlüklerle ilgili çalışmalar bulunmaktadır, fakat geribildirim konusu üzerine odaklanan bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bununla birlikte öğrencilerin klinik uygulamalarda yaşadıkları güçlükler literatüre göre yeni bir sosyal çevreye uyum sağlamakta zorlanma, anksiyete düzeyinin yüksekliği (Ogur ve Utkuallp 2008), klinik ortam koşullarının öğrenme fırsatları için yeterli olmaması, sağlık çalışanları ile yaşanan iletişim problemleri, fiziksel koşulların yetersizliği (Aydın ve Argun, 2010), öğretim elemanlarından kaynaklanan güçlükler, iyi bir rol model olmama, iletişim çatışmaları (Cimete 1998; Aydın ve Argun, 2010), öğrencilerin mesleğini isteyerek seçmemeleridir (Aytekin, Özer Gök ve Beydağ Taşçı 2006). Cimete (1998) öğrencilerin, öğretim elemanları tarafından kendilerine verilen görevlerde güçlük yaşadıklarında yeterince yardım alamadıklarını ya da gerçekleştirdikleri göreve ilişkin geri bildirim alamadıklarını belirtmekte, öğrencilerin olumlu geri bildirim almasının motivasyonlarını ve kendilerine güvenlerini artıracaklarını vurgulamaktadır.

Türkiye’de hemşirelik eğitiminde son 10 yıldır öğrenci merkezli yaklaşımlar gelişmeye ve benimsenmeye başlamıştır. Yaklaşık 12 yıldır probleme dayalı öğrenme (PDÖ) modelini hemşirelik eğitiminde kullanan fakültemizin benimsediği temel ilkelerden birisi geribildirim sürecinin etkili olmasıdır. Bununla birlikte özellikle klinik uygulamalarla ilgili geribildirim sürecinde sorunlar ve güçlükler olduğu gözlenmektedir. Bu süreçte öğrencilerin geribildirimini nasıl algıladıklarının değerlendirilmesine yönelik bir çalışma yapılmasının hem literatüre önemli bir katkı verebileceği hem de sonuçlarının klinik eğitimdeki planlamalara yön gösterici olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik fakültesi öğrencilerinin klinik eğitim sürecinde, geribildirime yönelik görüşlerini belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi ve Yapıldığı Yer

Araştırmada tanımlayıcı niteliksel yöntem kullanılmıştır. Çalışma Türkiye’nin Ege bölgesinde PDÖ yöntemiyle eğitim yapan bir hemşirelik fakültesinde yapılmıştır. Öğrenciler 2300 saat teorik 2300 saat klinik eğitim almaktadır. Öğrencilere klinik eğitim hemşirelik

okulunda çalışan öğretim elemanları tarafından verilmektedir. Klinik eğitim boyunca öğretim elemanları klinik hemşiresiyle işbirliği yaparak öğrencilerin bakım verdiği hastaların kısmen ya da tamamen sorumluluğunu almaktadır. Böylece öğrenciler klinik öğrenme sürecinde öğretim elemanı ile çalışmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin tümü dört yıllık hemşirelik eğitiminin üçüncü yılını tamamlamışlardır. Üçüncü yılın sonunda öğrenciler dahiliye, cerrahi, kadın doğum ve jinekoloji, halk sağlığı, pediatri ve psikiyatri kliniklerinin her birinde uygulama deneyimlemişlerdir. Üçüncü sınıfta 63 öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciler gelişigüzel örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Odak grup görüşmeleri için ideal sayı 6-12 kişilik gruplardır. Araştırmacılar 8 kişilik gruplarla odak grupları oluşturmuş ve veriler doygunluğa ulaşıncaya dek görüşmelere devam etmişlerdir. Dört odak grubun sonunda veriler doygunluğa ulaşmıştır. Böylece öğrencilerden araştırmaya katılmayı kabul eden 32 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Öğrencilerden hem yazılı hem sözlü onam alınmış, ayrıca ilgili kurumdan da gerekli izinler alınmıştır.

Veri toplama

Veri toplama ilk yazar tarafından odak grup görüşmeleri yoluyla okulun rahat ve rahatsız edilmeyecek bir odasında yapılmıştır. İkinci yazar gözlemci olarak görüşmelere katılmıştır. Odak grup görüşmeleri yöntemi özellikle düşüncelerin, duyguların ve ilgili konu hakkındaki tutumların açıklanmasında kullanılabilen bir yöntemdir. Görüşmeler yarı-yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu görüşmelerde;

-Size verilen geribildirimlerin içeriğinde neler yer alıyor?

-Geribildirim zamanlamasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Hangi durumlarda geribildirim almakta ve vermekte zorlanıyorsunuz?

-Geribildirim almayı ve vermeyi kolaylaştıran durumlar nelerdir?

-Nasıl verildiğinde geribildirim daha iş yarar olabileceğini düşünüyorsunuz? soruları kullanılmıştır.

Her görüşme ortalama 75-90 dakika sürmüş ve her biri ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Veri Analizi

Veriler kaydedildikten hemen sonra veri dökümü yapılmıştır. Veri analizinde kalitatif içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacılar içerik analizini bağımsız olarak

yapmışlar, her bir araştırmacı kod listesini oluşturmuştur. Araştırmacılar oluşturdukları kodları ve temaları görüş birliğine varana dek tartışmışlardır (Graneheim and Lundman 2004).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Üç ana tema belirlenmiştir. İlk tema öğrencilerin geribildirim alma sürecinde yaşadıkları güçlüklerle ilgilidir. Bu temanın alt temaları geribildirim içeriği ve zamanlamasından kaynaklanan güçlüklerden oluşmaktadır. İkinci tema öğrencilerin geribildirim vermesini etkileyen durumlardır. Bu temanın alt temaları geribildirim vermedeki engelleri ve kolaylaştırıcılarıdır. Üçüncü tema öğrencilerin olumsuz geribildirim almak istememe nedenleridir. Bu temanın alt temaları öğrenciden kaynaklanan ve eğitimcilerden kaynaklanan engellerdir.

Tema 1: Geribildirim alma sürecinde yaşanan güçlükler

Öğrenciler geribildirim içeriği ve zamanlamasıyla ilgili güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

İçerik

Öğrencilerin çoğu geribildirim içeriğinin daha çok olumsuz olmasından, olumlu olduğunda ise herkese aynıının söylenmesinden rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler geribildirim bireye özgü verilmediğini düşünmektedirler. Geribildirim genel verildiğini, geliştirmesi gereken yönlerine yönelik spesifik öneriler almadıklarını ifade etmektedirler. Öğrenciler eğitimcilerden olumlu geribildirim almalarına rağmen notlarının düşük geldiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerden dördü değiştiremeyeceği kişisel özelliklerine yönelik geribildirim almaktan üzüntü duyduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin biri eğitimcinin şımarık olduğu yönünde geribildirim verdiğini, iki öğrenci sessiz olmasına yönelik geribildirim aldığını, bir öğrenci de yavaş olmasına yönelik geribildirim aldıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu eğitimcilerin öğrenciye yönelik kişisel duygularını geribildirime yansıttığını ve eğitimcilerin öğrenciler hakkındaki görüşlerini birbiriyle paylaştığını düşünmektedirler. Bu nedenle bazı öğrencilere yönelik önyargılar oluştuğunu, bunun da geribildirimi etkilediğini ifade etmektedirler.

“Bazı hocalar hep olumsuz geribildirim veriyor. Bu benim şevkimi kırıyor hiç bir şey yapasım gelmiyor. Olumlular zaten genellikle aynı oluyor. Konuşurken anlıyoruz biraz da formalite icabı. Geribildirim verme ilkesi bu şekilde olduğu için.”

“Genel geribildirim veriyorlar. Genel verilen geribildirim bence olumlu bir şey katmaz. Hangi hedef açısından nerdeyim bilmek isterim.”

“Her geribildirimimde teoriyi uygulamaya yansıtamıyorsun diyorlar. Geliştirmem gereken bir şey ama bir türlü bunu yapamıyorum. Nasıl geliştireceğim açıklanmıyor.”

“Hoca geribildirimi kişiliğe yönelik veriyor ve bu beni çok sıkıyor. Az konuşan bir insanım. Bana hep sessizsin diye geribildirim veriyorlar. Sürekli bu geribildirimi almak beni üzüyor ama değiştiremiyorum.”

“Kişisel hale dönüşebiliyor, özellikle geribildirim verilirken yüz ve el hareketlerinden kendisinin bizden hoşlanmadığını hissedebiliyoruz. Verilen geribildirimlere kendi duygularını karıştırmamalılar.”

“Hocalar bir de olumsuz görüşlerini birbirleriyle paylaşıyorlar. Bu da diğer hocayı bir şekilde etkiliyor. Hoca bizi tanımadığı halde bir fikri oluyor.”

Öğrenciler geribildirimde olumsuz yönlerle odaklanıldığını, genel verildiğini, kişisel yönlerle yönelik verildiğini belirtmektedirler. Bu sonuçlar literatürle benzerlik göstermektedir. Öğrenciler kendilerini geliştirmeye yardım edecek yeterli bilgi içermeyen, genel ve belirsiz olan geribildirimleri olumsuz algılamaktadırlar (Higgins, Hartley and Skelton 2002). Quilligan (2007) geribildirim öğrencinin bireysel gereksinimlerine uygun olarak verilmesi, geliştirmesi gereken yönün açıkça tanımlanması gerektiği ifade etmektedir. Öğrenciler için olumlu geribildirim alabilmek önemlidir. Weaver (2006) öğrencilere verilen olumlu geribildirimlerin güvenlerini artırdığını, pozitif ve negatif geribildirimlerin dengede verilmesinin cesaretlendirici olduğunu belirtmektedir. Ende (1983) öğrencilerin performansları ile ilgili geribildirim almak istiyor gibi göründüklerini fakat aslında eğitici tarafından onaylanmayı beklediklerini vurgulamaktadır. Öğrenmede motivasyonun önemi büyüktür. Eğitici öğrencinin motivasyonunu ve benlik saygısını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kendilerinin değil performanslarının değerlendirildiğini vurgulamak gerekmektedir. Bizim klinik eğitimdeki gözlemlerimiz de öğrencinin olumlu geribildirime gereksinim duyduğu yönündedir. Geribildirim verme ilkeleri yönünden de doğru olan geribildirimde sadece geliştirilmesi gereken yönlerin değil, olumlu yönlerin de belirtilmesidir.

Araştırmaya katılan öğrenciler eğitimcilerin öğrenciye yönelik kişisel duygularını geribildirim sürecine yansıttığını düşünmektedirler. Literatürde geribildirim bireyde gözlenen somut bir davranışa ya da performansa yönelik olması ve kişiselleştirilmemesi gerektiği belirtilmektedir (Üstün, Akgün ve Partlak 2005). Yargılayıcı olan geribildirim öğrencinin etkili bir biçimde öğrenebilmesini olumsuz etkilemektedir. Geribildirim kişisel ya da yargılayıcı olduğunda ise yardım edici değildir. Öğrenciler kendilerini mutsuz ve yetersiz hissedebilmektedir (Quilligan 2007). Geribildirimler öğrencinin cesaretini kırmamalı ve motive etmelidir. Öğrenciler kişilik özelliklerine yönelik geribildirim verildiğinde bunları değiştiremeyeceklerini düşünmektedirler. Geribildirim kişiliğe yönelik verildiğinde birey savunmacı hale gelmekte ve geribildirim almamaktadır. Geribildirim verilirken öğrencilerin geliştirebileceği yönlere vurgu yapmak öğrencinin gelişimini desteklemede daha etkili olabilecektir.

Zamanlama

Öğrencilerin çoğu geribildirim geç verildiğini, aldıkları geribildirim doğrultusunda klinik uygulamalarını düzeltmek için zaman kalmadığını ifade etmektedirler. Eğitimcilerin gözlemlendiği anda geribildirim vermesinin daha yararlı olduğunu düşünmektedirler. Öğrencilerden bazıları eğitimcilerin geribildirime az zaman ayırdığını düşünmektedirler.

“Biz çok zaman geçtikten sonra geribildirim alıyoruz. Bana o an söylese ben de en azından kendimi düzeltmek için fırsat bulurum.”

“Geribildirim verirken saatine bakıyor, bir an önce bitsin istiyor. Beden dilinden anlıyorsunuz bunu.”

“Sadece eğitici ve öğrenci sayısı uyumlu olduğunda geribildirime yeterli zaman ayrılıyor.”

Bu çalışmada öğrenciler geribildirime yeterli zaman ayrılmadığını, geç verildiğini düşünmektedirler. Geribildirim geç verildiğinde bunun klinik stajın sonuna denk geldiğini, klinikte kendilerini geliştirmek için yeterli zaman kalmadığını ifade etmişlerdir. Literatürde de çoğu eğiticinin öğrencinin performansına yönelik geribildirimini geç verdiği belirtilmektedir (Coletti 2000). Perera, Lee, Win, Perera ve Wijesuriya (2008) tarafından yapılan çalışmaya göre öğrenciler eğitimcilerden anında ve düzenli geribildirim almak istemektedirler. Eğitimciler her ne kadar düzenli geribildirim verdiklerini düşünseler de öğrenciler bu görüşe daha az

katılmaktadır. Öğrenciler klinik uygulamada daha fazla danışmanlık ve geribildirim istemektedirler. Klinik uygulamada öğrencilerle birlikte hasta sorumluluğu almak eğiticilerin meşgul olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bazen eğiticiler daha çok hastalara odaklanmakta öğrenciye zaman ayıramamaktadır (Daelmans, Overmeer, Van Der Hem-Stokroos, Scherpbier, Stehouwer and Van Der Vleuten 2006). Staun, Bergström ve Wadensten (2010) klinik uygulamalarda iş yükü ve eğiticilerin zamanlarının yetersiz olması nedeniyle geribildirim için öğrencilere daha çok fırsat sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Fakültemizin eğitim sisteminde öğrenciler klinik uygulamada öğrencilerle birlikte birebir çalışmaktadır. Her öğrencinin aldığı hastanın sorumluluğunu da alan öğretim elemanları zaman sıkıntısı çekebilmektedirler. Bununla birlikte öğrencinin yaptığı uygulamalara yönelik alacağı geribildirim arasındaki zaman uzadıkça geribildirim etkinliğini kaybetmektedir. Bu süreçte hem öğrenci için hem de öğretim elemanı için geribildirim güncelliği azalmakta hem de öğrenciler geç aldıkları geribildirim için yeterli fırsat bulamamaktadırlar.

Tema 2: Öğrencilerin geribildirim vermesini etkileyen durumlar

Öğrencilerin geribildirim vermesini engelleyen ve kolaylaştıran durumlar olduğu belirlenmiştir.

Engeller

Öğrencilerin çoğu eğiticilere olumsuz geribildirim veremediklerini ifade etmektedirler. Olumsuz geribildirim verdiğinde notunun düşmesinden, eğiticinin yargılayıcı davranmasından endişe etmektedirler. Bazı öğrenciler verdiği geribildirimlerin bir şey değiştireceğine inanmadığı için geribildirim vermediğini ifade etmişlerdir.

“Geribildirim tekniklerine uygun olmayan geribildirimler veriyoruz. Acaba kötü bir şey söylesem hocadan farklı bir tepki alır mıyım, notum düşer mi diye korkuyorum. Başına gelenleri de gördüm açıkçası. Her şey çok güzeldi çok idealdi çok teşekkür ederim diyorum, herkes böyle söylüyor yani.”

“Hocalar olumsuz bir şey duymaya tahammül edemiyor, hemen savunmaya geçiyor. Bu durumda nasıl geribildirim verilebilir ki.”

“Verdiğimiz geribildirimlerin hocalar tarafından önemsenmediğini düşünüyorum. Birçok şeye geribildirim vermemize rağmen değişmediğini

görüyorum. Bu nedenle geribildirim vermeyi gerekli görmüyorum.”

“Geribildirimleri yazılı verdiğimde daha gerçekçi yazıyorum ama sözlü olduğunda her zaman düşüncelerimi ifade edemiyorum.”

Kolaylaştırıcılar

Öğrenciler empati yapabildiğini düşündükleri eğiticilere daha kolay olumsuz geribildirim verebildiklerini ifade etmişlerdir.

“Bazı hocalarımız çok geniş bakabiliyor, öğrenciyle empati kurabiliyor, onunla çok rahat iletişim kurulabilir diye gerçek geribildirimleri söylüyoruz.”

Öğrencilerin çoğu eğiticilere olumsuz geribildirim veremediklerini ifade etmektedirler. Olumsuz geribildirim verdiğinde notunun düşmesinden, eğiticinin yargılayıcı davranmasından endişe etmektedirler. Öğrenciler ancak eğiticiden olumsuz tepki görmeyeceklerini düşündüklerinde gerçekçi geribildirimler verebilmektedirler. Yanikkerem, Aycan, Kitapçioğlu, Korkmaz ve Çalık (2006) öğrenciden geribildirim almanın, hem öğrencinin fikirlerine değer verildiğini hissetmesine neden olduğunu hem de eğitimcilerin kendini tanıması ve geliştirmesi için bir fırsat olduğunu belirtmektedirler. Hemşire eğiticilerin kendilerini ve klinik uygulamadan elde edilecek yararları artırabilmelerinin en önemli yolu öğrencilerden alacakları gerçekçi geribildirimlerdir. Öğrenciler için olumlu bir öğrenme ortamı yaratmanın bir yolu öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilmeleridir. Öğrencilere bu fırsatı sağlamak eğiticilerin sorumluluğudur.

Tema 3: Öğrencilerin olumsuz geribildirim almayı istememe nedenleri

Öğrenci çoğunluğu değerlendirme ölçütleri olmasına rağmen her hocanın klinikte farklı beklentiler içinde olmasının tutarsız geribildirim neden olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle her olumsuz geribildirimi dikkate almamaktadırlar. Öğrenciler hedefler açıklanmadığında verilen geribildirimlerin almanın zor olduğunu belirtmişlerdir. Hedefler açık olmadığında kendilerini yeterli görebildiklerini bunun da olumsuz geribildirim almayı zorlaştırdığını düşünmektedirler. Öğrenciler kendi performanslarını olumlu değerlendirme eğiliminde olduklarını, kendilerini yeterince tanımadıklarını ve gerçekçi değerlendiremediklerini belirtmişlerdir.

“Hedefler olsa da hocaların beklentileri arasında da farklılıklar var, öyle olunca verilen

geribildirim arasında bir tutarlılık olmuyor. Hangisini dikkate alacağım bilmiyorum”

“Bize hedefler söylemediğinde kendimizin nerede olduğu değerlendiremiyoruz. Kendimize göre kendimizi yeterli görüyoruz, hoca bize olumsuz bir şey söyleyince kabullenemiyoruz.”

“Bazı öğrenciler de kendini tam değerlendiremiyor, iyi yaptım diye düşünüyor ama aslında yapamamış oluyor. Kendine dışarıdan bakamamakla ilgili.”

“Bizim için çok küçük önemsiz gibi görünen bir şeyi eğiticiler çok önemsiyor. Onun önemini bilemiyoruz o anda. Buna yönelik geribildirim alınca da bazen saçma geliyor, hocanın abarttığını sanıyoruz.”

Araştırmaya katılan öğrenciler performanslarını olumlu değerlendirme eğiliminde olduklarını ve gerçekçi değerlendiremediklerini belirtmişlerdir.

Literatürde verilen geribildirimlerin mutlaka hedeflerle ve değerlendirme ölçütleriyle ilişkisinin kurulması gerektiği belirtilmektedir (Nicol ve Macfarlane 2006). Bostan, Erbil ve Kahraman (2004) tarafından yapılan çalışmada öğretim elemanlarının bakım planları ile ilgili beklentilerini uygulama öncesinde anlatmadıkları, uygulama notlarının öğrencinin ara sınav notuna göre verildiğini belirtilmektedir. Kumcağzı, Koyuncu, Aydın, Yılmaz, Uzun ve Güneştaş (2005) yaptıkları çalışmada öğrencilere uygulama öncesinde beklentilerinde yeterince açıklanmadığı belirlenmiştir. Birey ancak amaca yönelik bir geribildirim aldığı anda, kendinden ne beklediğini anlayabilir. Bunun sonucunda ya başarılı bir performansı sürdürür ya da gerektiği yönde kendisini geliştirebilir (Üstün, Akgün ve Partlak 2005). Öğrencinin kendini geliştirmesinin ilk koşulu geribildirim yoluyla kendi durumunu fark etmesidir. Eğiticilerin klinikte farklı beklentilerinin olması karışıklığa neden olmaktadır. Ayrıca öğrenciler kendi performanslarını olumlu değerlendirme eğiliminde olduklarını ve hedefler açıklanmadığında kendilerini tam olarak değerlendiremediklerini ifade etmişlerdir. Eğiticiler ve öğrenciler arasında hedeflerin algılanmasında farklılıklar olabilmektedir. Bu nedenle hedeflerin ve değerlendirme ölçütlerinin yazılı olması ve hem öğrenci hem de eğitici için açıklanması çok önemlidir. Fakültemizde her uygulama öncesinde öğrenciler uygulama hedefleri açısından bilgilendirilmekte ve kendilerine bu hedefler yazılı olarak aktarılmaktadır. Bununla birlikte her öğretim

elemanının hedefler konusundaki algılamaları ve beklentileri de farklı olabilmektedir. Bu nedenle hedeflerin somut bir şekilde ifade edilmesi ve uygulamaya çıkan her öğretim elemanının aynı anlam ortaklığına ulaşması önemlidir.

Cimete (1998) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin öğretim elemanlarından yeterli geribildirim almadıklarını, bu nedenle kendilerini öğretim elemanlarının gözüyle değerlendirmekte güçlük çektikleri belirtilmektedir. Literatüre göre eğiticilerin geribildirim alırken öğrencinin kendisini incinmiş hissedebileceğini yönünde dikkatli olmaları gerekmektedir (Bienstock, Katz, Cox, Hueppchen, Erikson and Puscheck 2007). Öğrencilerin olumsuz geribildirime vereceği tepkiyi etkileyebilecek faktörlerden biri öğrencinin benlik saygısıdır. Young (2000) tarafından yapılan çalışmada benlik saygısı yüksek öğrencilerin geribildirim alma konusundaki tutumlarının daha olumlu olduğu belirtilmektedir. Bunun tersi olarak düşük benlik saygısı olan öğrencilerin önerileri daha negatif ve daha kişisel algıladığı bildirilmiştir. Geribildirim almada kişinin olumsuz yönleriyle de yüzleşmeye hazır olması gerekmektedir. Değişim güçtür ve bireyin sorumluluk almasını gerektirir (Üstün, Akgün ve Partlak 2005). Olumsuz geribildirimi hem almak ve hem de vermek kolay değildir. Öğrencilerin aldıkları geribildirim konusunda tam olarak ne anladığını somutlaştırılmalıdır. Bu yanlış anlaşılmanın önüne geçmede önemlidir. Verilen geribildirim sonrası öğrencinin geribildirimden ne anladığı, nasıl algıladığı değerlendirilmelidir. Geribildirim öğrenci ve eğitici ortak bir anlama varana dek karşılıklı tartışılmalıdır. Böylece öğrenci geribildirimi alma konusunda daha açık olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrenciler geribildirim alma sürecinde daha çok olumsuz geribildirim aldıklarını, genel geribildirim verildiğini, geribildirime duyguların karıştığını belirtmişlerdir. Geribildirimler genellikle klinik uygulamanın sonunda verilmekte ve öğrencilere kendilerini geliştirmek için zaman kalmamaktadır. Geribildirim klinik uygulamalar sırasında anında verilmesi gerekmektedir. Bu sonuçlar ışığında eğiticilerin geribildirim verirken; geribildirim açık ve somut olmasına, dengeli olmasına, zamanında verilmesine dikkat etmeleri gerektiği görülmüştür. Eğiticilerin kişisel duygularını geribildirim sürecine yansıtılmaları gerekmektedir.

Öğrenciler klinik uygulamalar hakkında eğitimcilerle geribildirim vermekte de zorlanmaktadırlar. Öğrenciler olumsuz geribildirim verdiğinde notunun düşmesinden ya da eğitici tarafından yargılanmaktan endişe etmektedirler. Eğitim kalitesini artırabilmenin yollarından en önemlilerinden biri de öğrencilerden gerçekçi geribildirimler alabilmektir. Öğrencilere kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir öğrenme ortamı oluşturulmasına gereksinim bulunmaktadır. Yazılı geribildirim öğrencilerin olumsuz yönleri daha kolay ifade etmelerine yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

Aydın MF, Argun MŞ. Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Hastane Uygulamalarından Beklentileri Ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2010;1(4):209-13.

Aytekin S, Özer Gök F, Beydağ Taşçı KD. Denizli Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Klinik Uygulamalarda Karşılaştıkları Güçlükler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2006;4(10):137-49.

Bienstock JL, Katz NT, Cox SM, Hueppchen N, Erikson S, Puscheck EE. To The Point: Medical Education Reviews-Providing Feedback. *American Journal of Obstetrics & Gynecology* 2007;196(6):508-13.

Boehler ML, Rogers DA, Schwind CJ, Mayforth R, Quin J, Williams RG. et al. An Investigation of Medical Students Reactions to Feedback: A Randomised Controlled Trial. *Medical Education* 2006;40(8):746-9.

Bostan Ö, Erbil N, Kahraman AN. Hemşirelik Öğrencilerinin İlk Klinik Deneyim Öncesi Anksiyete Düzeylerinin Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2004;9(1):10-6.

Branch WT, Paranjape A. Feedback and Reflection: Teaching Methods for Clinical Settings. *Academic Medicine* 2002;77(12):1185-8.

Cimete G. Öğrenci – Öğretim Elemanı Etkileşimine Yönelik Kalitatif Bir Çalışma. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 1998;2(1):9-19.

Coletti LM. Difficulty with Negative Feedback: Face to Face Evaluation of Junior Medical Student Clinical Performance Results in Grade Inflation. *Journal of Surgical Research* 2000;90(1):82-7.

Daelmans HEM, Overmeer RM, Van Der Hem-Stokroos HH, Scherpbier AJJA, Stehouwer CDA, Van Der Vleuten CPM. In Training Assesment: Qualitative Study of Effects on Supervision and Feedback in An Undergraduate Clinical Rotation. *Medical Education* 2006;40(1):51-8.

Öğrenciler olumsuz geribildirim kabul etmede zorlanmaktadırlar. Bunun nedeni olarak hedeflerin açık olmamasını ve her eğitimcinin klinikte farklı beklentilere yönelik geribildirim vermesini görmekteyiz. Bunun yanı sıra öğrenciler kendilerini gerçekçi değerlendiremediklerini düşünmektedirler. Eğitimcilerin öğrencilerden beklentileri konusunda benzer yaklaşım içinde olmaları gerekmektedir. Bunun için eğitimcilerin standartları arasındaki farklılıkları azaltmaya yönelik ve eğitimcilerin geribildirim becerilerini geliştirecek eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Ende J. Feedback in Clinical Medical Education. *Journal of American Medical Association* 1983;250(6):777-81.

Graneheim UH, Lundman B. Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today* 2004;24(2):105-12.

Henderson AJ, Alexander H, Haywood A, Stapleton P, Cooke M, Patterson E. et al. Promoting and Providing Expert Guidance in Work-Intensive Clinical Settings. *Vocations and Learning* 2010;3(2):141-56.

Higgins R, Hartley P, Skelton A. The Conscientious Consumer: Reconsidering The Role of Assessment Feedback in Student Learning. *Studies in Higher Education* 2002;27(1):53-64.

Kumcağız H, Koyuncu S, Aydın G, Yılmaz A, Uzun A, Güneştaş İ. Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Kurumsal ve Uygulamalı Eğitimde Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi* 2005;22(2):71-7.

Lea SJ, Stephenson D, Troy J. Higher Education Students' Attitudes to Student-Centered Learning: Beyond 'Educational Bulimia'?. *Studies in Higher Education* 2003; 28(3):321-34.

Lee WS, Cholowski K, Williams AK. Nursing Student and Clinical Educators Perceptions Characteristics of Effective Clinical Educators in An Australian University School of Nursing. *Journal of Advanced Nursing* 2002;39(5):412-20.

Nicol DJ, Macfarlane-Dick D. Formative Assessment and Self-Regulated Learning: A Model An Seven Principles of Good Feedback Practice. *Studies in Higher Education* 2006;31(2):199-218.

Ogur P, Utkuallp E. Öğrencilerin Doğum Kadın Hastalıkları ve Hemşireliği Dersi Alan Uygulamasına İlişkin Duygu ve Düşünceleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi* 2008;3(1):45-54.

Perera J, Lee N, Win K, Perera J, Wijesuriya L. Formative Feedback to Students: The Mismatch between Faculty Perceptions and Student Expectations. *Medical Teacher* 2008;30(4):395-9.

Qulligan S. Communication Skills Teaching: The Challenge of Giving Effective Feedback. *The Clinical Teacher* 2007;4(2):100-5.

Staun M, Bergström B, Wadensten B. Evaluation of a PBL Strategy in Clinical Supervision of Nursing Students: Patient-Centred Training in Student-Dedicated Treatment Rooms. *Nurse Education Today* 2010;30(7):631-7.

Üstün B, Akgün E, Partlak N. Geribildirim, Hemşirelikte İletişim Becerileri Öğretimi, 1. Baskı. İzmir: Okullar Yayıncılık; 2005.p. 8-9.

Van De Ridder JMM, Stokking KM, McGaghie WC, Cate OTJ. What is Feedback in Clinical Education?. *Medical Education* 2008;42(2):189-97.

Veloski J, Boex JR, Grasberger MJ, Evans A, Wolfson DB. Systematic Review of The Literature

on Assesment, Feedback and Physicians Clinical Performance. *Medical Teacher* 2006;28(3):117-28.

Weaver MR. Do Students Value Feedback? Student Process. *Evaluation in Higher Education* 2006;31(3):379-94.

Yanikkerem E, Aycan N, Kitapçioğlu G, Korkmaz A, Çalık C. Öğrencilerin Hemşire Eğitimcilerde Aradığı Özellikler Değerlendirme Aracının Geliştirilmesi Çalışması. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2006;22(1):37-53.

Young P. I Might as Well Give Up: Self-Esteem and Mature Students Feelings about Feedback on Assignment. *Journal of Further and Higher Education* 2000;24(3):409-18.